

Трошин Григорій Хассанович,
студент Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., професор Калітенко О.М.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ МІЖДЕРЖАВНОГО УСИНОВЛЕННЯ

Охорона дитинства є однією з складових державної політики. Держава дбає на законодавчому рівні про захист прав дітей, про надання їм усіх необхідних благ. Проте не можна стверджувати, що законодавче закріплення веде за собою практичну реалізацію передбачених заходів. В Україні дедалі збільшується кількість дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, значна частина яких опиняється в дитячих будинки та школах-інтернатах.

За даними офіційної державної статистики, на 1 січня 2016 року в Україні проживає 73 182 дітей-сиріт. Протягом 2015 року було усиновлено 1868 дітей, з них 1480 дітей було усиновлено українцями і 379 дітей було усиновлено за кордон.

Усиновлення іноземцями українських дітей є досить дискусійним питанням, погляди на яке виникають з обох сторін.

Враховуючи ситуацію, що склалася в Україні, можна стверджувати, що сім'я і шлюб поступово втрачають своє соціальне значення. Через низку соціальних та економічних проблем сім'ї розпадаються, а у деяких випадках взагалі не створюються, що призводить до певного комплексу негативних явищ, серед яких наявне біологічне та соціальне сирітство.

Згідно ст. 207 Сімейного Кодексу України від 10.01.2002 р., «усиновленням є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду, крім випадку, передбаченого статтею 282 цього Кодексу» [1].

Усиновлення іноземцем в Україні дитини, яка є громадянином України, здійснюється на загальних підставах, встановлених главою 18 Сімейного кодексу [1]. Дитина може бути усиновлена іноземцем, якщо протягом одного року з моменту взяття її на облік в урядовому органі державного управління з усиновлення та захисту прав дитини не виявилося громадянина України, який бажав би її усиновити або взяти під опіку чи піклування до себе в сім'ю. Усиновлена дитина має право на збереження своєї національної ідентичності відповідно до Конвенції про права дитини та інших міжнародних договорів.

Деякі питання щодо міждержавного усиновлення, тобто усиновлення дітей іноземцями, досліджувалися в роботах окремих авторів, зокрема: Г.К. Матвєєва, Л.П. Ануфрієвої, І.К.Городецької, В.А. Рясенцева, В.Г. Храбскова,

І.А. Зіміної, Е.О. Петухової та інших вчених, проте достатньої уваги цій проблематиці в літературі не приділялось.

Міждержавне усиновлення має певні складності. По-перше, для регулювання цієї сфери правовідносин застосовується не лише національне законодавство, а й міждержавні та міжнародні нормативно-правові акти, які мають свої особливості. Серед уніфікованих актів у сфері міжнародного усиновлення варто звернути увагу на Гаазьку конвенцію про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення 1993р., Гаазьку конвенцію про юрисдикцію права, що застосовується та визнання рішень про усиновлення 1965 р. Гаазька конвенція про міжнародне усиновлення базується на основоположних принципах у сфері міжнародного усиновлення, що передбачені Конвенцією ООН про права дитини, але разом з тим у ній були закріплені й нові правила усиновлення, визнання усиновлення та його правові наслідки. Конвенція не допускає отримання матеріальної вигоди будь-якими суб'єктами в процесі здійснення діяльності, направленої на виникнення, зміну чи припинення правовідносин у сфері міжнародного усиновлення.

По-друге, при міжнародному усиновленні проблемним є питання щодо контролю за дотриманням прав усиновлених дітей, які були вивезені за кордон. Гаазька Конвенція 1993 р. не зобов'язує надавати звіти після всиновлення, протеніям чином не обмежує і не виключає їх.

По-третє, на практиці існує багато прецедентів, коли бажаючі усиновити дитину звертаються до випадкових посередників, які обіцяють за певну грошову винагороду посприяти у всиновленні дітей, а потім зникають, отримавши гроші. Цим самим багато дітей втрачають шанс опинитись у повноцінній сім'ї [2].

Слід звернути увагу і на те, що міждержавне усиновлення характеризується певним переліком негативних факторів для самої дитини:

- відсутність нормативної урегульованості чіткого механізму здійснення нагляду за долею усиновлених дітей за кордоном;
- зміна культурного й мовного середовища для дитини, необхідність адаптації в новому суспільстві;
- відсутність правових процедур повернення усиновлених іноземцями дітей в Україну в разі грубого порушення їхніх прав через набуття ними після всиновлення громадянства іншої країни.

Сумнівним фактом щасливого дитинства дітей після усиновлення є те, що законодавство дозволяє усиновлення дітей самотнім і навіть судимим іноземцям. Також іноземці можуть усиновляти дітей, які не є сиротами і мають родичів. Крім того, недосконалість процедури усиновлення іноземцями

дозволяє їх посередникам, прикриваючись довіреністю, виконувати дії замість прийомного батька, які той повинен виконувати особисто [3].

На сьогодні законодавство України щодо усиновлення за участю іноземців у багатьох аспектах не відповідає стандартам захисту прав дитини, встановленим Гаазькою конвенцією. Головним чином це стосується механізму знайомства кандидатів в усиновлювачі та усиновлюваних, яких треба переорієнтувати на вибір родини для дитини, а не навпаки [4].

Таким чином, слід ретельно переглянути підходи до усиновлення українських дітей іноземцями. На нашу думку, слід провести наступні заходи:

1. Держава повинна докладати зусиль, щоб знайти відповідну сім'ю усиновителів чи опікунів у країні, де народилася дитина, перед тим, як розглядати можливість міжнародного усиновлення.

2. Провести офіційні дослідження з метою удосконалення законодавства в цій сфері, врахувавши міжнародний досвід.

3. Встановити і реалізувати систему нагляду за подальшим життям усиновлених дітей і тим самим обумовити певні заходи впливу з боку України щодо усиновителів, які недобросовісно виконують взяті на себе зобов'язання шляхом фінансування своїх посольств і консульств для перевірки умов проживання українських сиріт у сім'ях за кордоном, ведення єдиного досьє дитини тощо.

Міждержавне усиновлення є найкращим варіантом для дітей, які не можуть отримати належного піклування у своїй країні, тому державні органи повинні контролювати, щоб воно відбувалось лише на користь дітей та в рамках закону.

Література:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
2. Бабухіна С. Усиновлення дітей іноземцями: плюси і мінуси // День – 2003.- № 24. – 8 с.
3. Будзінська О. Правові аспекти усиновлення українських дітей, які є громадянами України, іноземцями / Будзінська О. // Юридичний журнал. – 2009. – № 2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3133>
4. Погорецька Н. В. Міжнародне усиновлення: проблемні питання / Н. В. Погорецька // Форум права. – 2011. – №3. – С. 612-615.